

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne: **R.**, **N.**, proti žalovanému: **L.**, **B.**, zastúpený JUDr. **P. H.**, advokátom so sídlom v **R.**, o **vydanie nehnuteľností**, ktorá vec sa viedla na Okresnom súde Rožňava pod sp.zn. 4 C 36/2003, o mimoriadnom dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti uzneseniu Krajského súdu v Košiciach z 26. februára 2010 sp.zn. 1 Co 202/2009, takto

r o z h o d o l :

Uznesenie Krajského súdu v Košiciach z 26. februára 2010 sp.zn. 1 Co 202/2009 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Rožňava (ďalej iba ako „súd prvého stupňa“) rozsudkom zo 16. septembra 2008 č.k. 4 C 36/2003-329 zamietol žalobu, ktorou sa žalobkyňa domáhala, aby žalovanému bola uložená povinnosť vydať jej nehnuteľnosti v katastrálnom území Rožňava bližšie označené v žalobe. Rozhodnúť o trovách konania si vyhradil podľa § 151 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku, zákona č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „O.s.p.“) v osobitnom rozhodnutí.

Krajský súd v Košiciach (ďalej len „odvolací súd“), prejednávajúci odvolanie žalobkyne, rozsudkom z 25. mája 2009 sp.zn. 2 Co 346/2008 rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej potvrdil.

Súd prvého stupňa potom uznesením z 5. augusta 2009 č.k. 4 C 36/2003-376 rozhodol o trovách konania tak, že žalobkyňu uložil povinnosť zaplatiť žalovanému, na účet jeho zástupcu vedený v banke, sumu 3 653,93 € do troch dní od právoplatnosti uznesenia. V odôvodnení uznesenia uviedol jednotlivé úkony právnej služby, ktoré vykonal zástupca

žalovaného, spôsob určenia základnej tarifnej odmeny, dôvody a rozsah jej zníženia za jednotlivé úkony právnej služby, súhrn náhrad hotových výdavkov zástupcu a celkové sumy odmien podliehajúcich a osobitne odmien nepodliehajúcich dani z pridanej hodnoty.

Odvolací súd konajúci o odvolaní žalobkyne uznesením z 26. februára 2010 sp.zn. 1 Co 202/2009 zmenil uznesenie súdu prvého stupňa o náhrade trov konania účastníkov tak, že žalobkyni uložil povinnosť zaplatiť žalovanému, na účet jeho zástupcu, náhradu trov konania v sume 1 827 €. O trovách odvolacieho konania rozhodol tak, že žiaden z účastníkov nemá právo na ich náhradu. Dospel k záveru, že súd prvého stupňa síce správne vychádzal pri určení tarifnej odmeny zástupcu žalovaného z hodnoty sporu i zo zásady úspechu v spore, pri rozhodovaní o náhrade trov konania účastníkov ale neprihliadol na osobitný charakter konania, ktoré je konaním reštitučným, zmyslom ktorého je náprava krívd spôsobených v minulosti oprávneným osobám štátom, a riadne neskúmal, či tu nie sú dôvody hodné osobitného zreteľa, ktoré by v zmysle ustanovenia § 150 ods. 1 O.s.p. odôvodňovali nepriznanie náhrady trov alebo ich časti úspešnému žalovanému. Uviedol, že vzhľadom na charakter konania, postavenie žalovaného, ako štátneho podniku, a rozsah dokazovania, ktoré súd považoval za potrebné vo veci vykonať, sú tu dôvody hodné osobitného zreteľa odôvodňujúce nepriznanie náhrady trov konania žalovanému. Keďže však zvýšenie trov konania zavinila i žalobkyňa, je na mieste, aby žalovanému bola priznaná náhrada trov v jednej polovici jeho zástupcom vyčíslených trov. Rozhodnutie o trovách odvolacieho konania odôvodnil pomerom úspešnosti účastníkov v odvolacom konaní.

Proti tomuto uzneseniu odvolacieho súdu podal generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej aj ako „dovolateľ“) mimoriadne dovolanie. Uviedol, že tak robí na podnet žalovaného, pretože napadnutými rozhodnutiami bol porušený zákon, pričom ochranu práv a zákonom chránených záujmov tohto účastníka konania nie je možné dosiahnuť inými právnymi prostriedkami. Navrhol napadnuté rozhodnutie „v napadnutej časti“ zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Mimoriadne dovolanie odôvodnil dôvodmi podľa § 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p. tvrdiac, že odvolací súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania účastníkov neriadil dôsledne ustanoveniami § 1, § 142 ods. 1 a 150 ods. 1 O.s.p. Podľa dovolateľa pre použitie ostatne uvedeného ustanovenia tu neboli dôvody hodné osobitného zreteľa a výnimočnosti. Pokiaľ odvolací súd pri rozhodovaní zohľadnil, že ide vec reštitučnú, mal dovolateľ za to, že vôľou zákonodarcu bolo síce reštitučnými zákonmi napraviť majetkové krivdy a pri tejto náprave výrazne finančne nezaťažovať oprávnené osoby,

„avšak nie na úkor podávania nedôvodných žalôb, ako to bolo aj v tomto prípade.“ Podľa dovolateľa nie je dôvodom osobitného zreteľa, že žalovaný je štátny podnik. Nepriznaním náhrady jeho trov dochádza k zníženiu jeho majetku bez možnosti kompenzácie. Navyše, odvolací súd nesprávne posudzoval len postavenie a pomery iba žalovaného, nie aj žalobkyne. Podľa dovolateľa je rozporuplný odvolacím súdom uvádzaný ďalší dôvod osobitného zreteľa, a to rozsah vykonaného dokazovania, pretože z obsahu spisu jednoznačne vyplýva, že to bola najmä žalobkyňa, ktorá svojím správaním a postupom v konaní významne prispela k tomu, že sa konanie predĺžilo. Dovolateľ naostatok poukázal na to, že odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu, v ktorom je ustanovenie § 150 O.s.p. aplikované, nie je dostatočné, pretože nevyplýva z neho, akým spôsobom mal odvolací súd za preukázané skutočnosti, na základe ktorých aplikoval predmetné ustanovenie.

Žalovaný navrhol mimoriadnemu dovolaniu vyhovieť a napadnuté uznesenie odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konania. Stotožnil sa odôvodnením mimoriadneho dovolania. Stručne zhrnul priebeh a výsledky konania vo veci samej, zvýraznil rozporuplnosť tvrdení o skutočnostiach, z ktorých žalobkyňa vyvodzovala svoje právo a osobitne sa vyjadril k jednotlivým dôvodom mimoriadneho dovolania majúúc za to, že sú všetky opodstatnené.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že mimoriadne dovolanie bolo podané včas osobou oprávnenou na tento opravný prostriedok (§ 243g O.s.p.), preskúmal vec bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 3 O.s.p. v spojení s § 243i ods. 2 O.s.p.) a dospel k záveru, že mimoriadnym dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nie je správne; jeho nedostatky však spočívajú v inom než tvrdí dovolateľ .

V zmysle § 243f ods. 1 O.s.p. mimoriadnym dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu za podmienok uvedených v § 243e, ak a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci a c/ rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci.

Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 242

ods. 1, druhá veta O.s.p. v spojení s § 243i ods. 2 O.s.p.). Dovolacie dôvody pritom neposudzuje len podľa toho, ako ich dovolateľ označil, ale podľa obsahu tohto opravného prostriedku.

Plniac si vyššie uvedenú povinnosť dovolací súd sa preto predovšetkým zaoberal otázkou, či konanie v tejto právnej veci nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 písm. a/ až g/ O.s.p. (t.j. či v danej veci nejde o prípad nedostatku právomoci súdu, nedostatku spôsobilosti účastníka byť účastníkom konania, nedostatku riadneho zastúpenia procesne nespôsobilého účastníka, o prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, prípad nedostatku návrhu na začatie konania tam, kde konanie sa mohlo začať len na takýto návrh, prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať, alebo prípad rozhodovania vylúčeným sudcom či súdom nesprávne obsadeným). Dospel k záveru, že konanie odvolacieho súdu je postihnuté jednou z týchto väd, a to vadou spočívajúcou v tom, že žalovanému sa postupom odvolacieho súdu odňala možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Odňatím možnosti konať pred súdom v zmysle ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p. sa rozumie procesne nesprávny postup súdu, ktorým sa účastníkovi konania znemožní realizácia jeho procesných práv priznaných Občianskym súdnym poriadkom za účelom ochrany jeho práv a právom chránených záujmov.

Požiadavka spravodlivého procesu sa vzťahuje na všetky druhy konania a rozhodovania súdu, ktorými sú dotknuté subjektívne práva a povinnosti účastníkov, teda aj na konanie o trovách konania, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou súdneho konania ako celku. Aj pri rozhodovaní o trovách konania musí teda súd prihliadať na všetky okolnosti veci, ktoré môžu mať vplyv na určenie povinnosti a práv účastníkov. Súčasťou práva na spravodlivý proces je preto i v tejto časti konania povinnosť súdu vytvoriť priestor na to, aby účastníci konania mohli účinne uplatňovať svoje námietky a argumenty, ktoré sú spôsobilé ovplyvniť rozhodovanie súdu o trovách konania a s ktorými sa súd musí riadne vyrovnáť. Splniť túto povinnosť je potrebné najmä v prípade, keď súd zvažuje uplatnenie svojho moderačného práva podľa ustanovenia § 150 ods. 1 O.s.p., ktoré mu dáva možnosť, aby výnimočne, za splnenia predpokladov v tomto ustanovení uvedených celkom alebo sčasti nepriznal náhradu trov konania úspešnému účastníkovi konania, u ktorého sú inak splnené predpoklady pre priznanie náhrady. Osobitne naliehavé je splnenie tejto povinnosti v odvolacom konaní,

kedy účastník po prijatí rozhodnutia už nemá procesný nástroj na uplatnenie svojich námietok a argumentácie.

Podľa § 213 ods. 2 O.s.p., ak je odvolací súd toho názoru, že sa na vec vzťahuje ustanovenie právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je pre rozhodnutie veci rozhodujúce, vyzve účastníkov konania, aby sa k možnému použitiu tohto ustanovenia vyjadrili.

Účelom predmetného ustanovenia (účinného od 15. októbra 2008) je, aby sa jeho uplatňovaním zabránilo v praxi vydávaniu tzv. prekvapivých rozhodnutí tým, že účastník bude mať možnosť vyjadriť sa k niektorej aplikácii doposiaľ nepoužitého ustanovenia na zistený skutkový stav. Predmetná novela posilňuje právo na spravodlivý proces tým, že účastníkovi umožňuje až do vydania samotného rozhodnutia adekvátne argumentovať a predvídať možné rozhodnutie súdu (porovnaj dôvodovú správu k zákonu č. 384/2008 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Podľa názoru dovolacieho súdu ustanovenie § 213 ods. 2 O.s.p. je plne aplikovateľné i v konaní súdu o trovách konania.

Odvolací súd v konaní o náhrade trov konania účastníkov podľa tohto ustanovenia ale nepostupoval. Konajúc o odvolaní žalobcu (namietajúceho iba spôsob určenia tarifnej odmeny zástupcu žalovaného, nie však spôsob rozhodnutia súdu prvého stupňa o náhrade trov konania) zmenil rozhodnutie súdu prvého stupňa o náhrade trov konania zaväzujúce žalobkyňu k plnej náhrade trov konania žalovanému bez toho, že by vyzval účastníkov, aby sa vyjadrili k možnému použitiu ustanovenia § 150 O.s.p., ktoré dovedy nebolo pri rozhodovaní o trovách konania použité.

Pokiaľ teda odvolací súd nevyzval účastníka konania v zmysle § 213 ods. 2 O.s.p. v znení účinnom od 15. októbra 2008, aby sa vyjadril k možnému použitiu tohto ustanovenia právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a bolo podľa názoru dovolacieho súdu pre rozhodnutie vo veci rozhodujúce, odňal účastníkovi konania možnosť pred súdom konať v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. (Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. októbra 2010 sp. zn. 5 Cdo 322/2009, uverejnené v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a súdov SR 3/2011).

Podľa názoru dovolacieho nie je rozhodnutie odvolacieho súdu v časti pojednávajúcej o použití ustanovenia § 150 ods. 1 O.s.p. naostatok ani riadne odôvodnené.

Právo na spravodlivý súdny proces je základným právom účastníka súdneho konania a je garantované tak Ústavou Slovenskej republiky (čl. 46 a nasl.), Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 6 ods. 1), ako i zákonmi Slovenskej republiky. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. Ruiz Torija c/a Španielsko z 9. decembra 1994), Komisie (napr. stanovisko vo veci E.R.T. c/a Španielsko z roku 1993, sťažnosť č. 18390/91) i Ústavného súdu Slovenskej republiky (nález z 12. mája 2004, sp. zn. I. ÚS 226/2003, z 27. júla 2011, sp.zn. III. ÚS 198/2011) sa za porušenie práva na spravodlivé súdne konanie považuje i nedostatok riadneho a vyčerpávajúceho odôvodnenia súdneho rozhodnutia.

Rozhodnutie súdu (až na výnimky stanovené zákonom—viď napr. § 157 ods. 4 O.s.p.) musí obsahovať úplné a výstižné odôvodnenie. V súlade s § 157 ods. 2 O.s.p. musí súd v odôvodnení rozsudku podať výklad opodstatnenosti a zákonnosti výroku rozsudku a musí sa vypoariadať so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami a jeho myšlienkový postup musí byť v odôvodnení dostatočne vysvetlený nielen s poukazom na výsledky vykonaného dokazovania a zistené rozhodujúce skutočnosti, ale tiež s poukazom na ním prijaté právne závery. Účelom odôvodnenia rozsudku je vysvetliť postup súdu a dôvody jeho rozhodnutia. Odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu musí byť zároveň aj dostatočným podkladom pre uskutočnenie prieskumu v dovolacom konaní. Ak rozsudok odvolacieho súdu neobsahuje náležitosti uvedené v § 157 ods. 2 O.s.p., je nepreskúmateľný. Takéto arbitrárne rozhodnutie súdu porušuje právo účastníka na spravodlivý súdny proces a v konečnom dôsledku mu odníma možnosť konať pred súdom, pretože mu upiera možnosť náležite skutkovo a právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu v rámci opravných prostriedkov. Keďže ustanovenie § 157 ods. 2 O.s.p. platí primerane i pre konanie na odvolacom súde (§ 211 ods. 2 O.s.p.), treba rovnako dôsledne trvať na požiadavke úplnosti, výstižnosti a presvedčivosti odôvodnenia aj pre rozhodnutie odvolacieho súdu.

Z odôvodnenia rozhodnutia odvolacieho súdu vyplýva, že odvolací súd videl dôvody hodné osobitného zreteľa v osobitnej povahe reštitučného konania, v „postavení“ žalovaného, ktorý je štátny podnik, a napokon v rozsahu dokazovania vyžadujúceho vynaloženie značných trov, ktoré boli sčasti zavinené žalobkyňou. Takto uvedené dôvody použitia ustanovenia

§ 150 ods. 1 O.s.p. odvolací súd bližšie nerozvedol (len samotný poukaz na osobitný charakter reštitučného konania a právny status žalovaného nie je odôvodnením použitia predmetného ustanovenia). Ostatne uvedený dôvod, spočívajúci podľa odvolacieho súdu v rozsahu trov spôsobených aj správaním žalobkyne (bez toho, že by aj žalovanému prisudzoval procesné zavinenie), je napokon v rozpore s tým, ako bolo rozhodnuté o náhrade trov.

Procesné vady konania vymenované v § 237 O.s.p. sú dôvodom, so zreteľom na ktorý musí odvolací súd rozhodnutie odvolacieho súdu v napadnutej časti vždy zrušiť. Vzhľadom na to sa odvolací súd nezaoberal ďalšími námietkami dovolateľa.

Najvyšší súd Slovenskej republiky preto rozhodnutie odvolacieho súdu v zmysle § 243b ods. 2 a § 243b ods. 4 O.s.p. v spojení s § 243i ods. 2 O.s.p. zrušil (aj vo výroku o náhrade trov odvolacieho konania nadväzujúcom na vadný výrok o náhrade trov konania pred súdom prvého stupňa) a vec mu vrátil na ďalšie konanie s tým, že právny názor vyslovený v tomto rozhodnutí je preň záväzný.

Pre toto ďalšie konanie, na ktoré sa vec vracia, dovolací súd poznamenáva, že v ustanovení § 150 ods. 1 O.s.p. je ustanovené moderačné právo súdu zmierniť dôsledky uplatnenia právnych noriem upravujúcich náhradu trov konania; dáva súdu možnosť, aby za splnenia predpokladov v tomto ustanovení uvedených nepriznal náhradu trov konania úspešnému účastníkovi konania, u ktorého sú inak splnené predpoklady pre priznanie náhrady celkom alebo sčasti. Predmetné ustanovenie umožňuje tak presadiť aplikáciu ustanovenia § 1 O.s.p. (zabezpečiť spravodlivú ochranu práv a oprávnených záujmov účastníkov, ako aj výchovu na zachovávanie zákonov, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam iných osôb) a docieľiť tak pokiaľ možno spravodlivú ochranu práv, čo aplikácia zásady zodpovednosti za výsledok vždy neumožňuje. Musí ale ísť o výnimočný prípad (o výnimočnosť v okolnostiach danej veci, ale ja v okolnostiach na strane účastníkov, a to obidvoch) jeho aplikácie. Ustanovenie § 150 ods. 1 O.s.p. neslúži k zmierňovaniu majetkových rozdielov medzi účastníkmi konania, ale k riešeniu situácie, v ktorej je nespravodlivé, aby ten, kto dôvodne bránil svoje porušené alebo ohrozené práva alebo právom chránené záujmy, získal náhradu trov, ktoré pri tomto konaní dôvodne vynaložil. Rozhodnutie súdu, podľa ktorého ten, kto v konaní napokon uspel, znášal svoje náklady, sa preto bude javiť spravodlivým predovšetkým vzhľadom na existenciu okolností súvisiacich

so stavom pred začatím sporu, so správaním sa účastníkov v priebehu sporu, s okolnosťami uplatnenia nároku a pod. Na tomto mieste považuje dovolací súd za potrebné pripomenúť, že pôvodné znenie tohto ustanovenia, ktoré obsahovalo iba terajšiu prvú vetu ustanovenia, bolo s účinnosťou od 15. októbra 2008 (zákon č. 384/2008 Z.z.) doplnené o ďalšiu vetu, podľa ktorej súd prihliadne najmä na okolnosti, či účastník, ktorému sa priznáva náhrada trov konania, uviedol skutočnosti a dôkazy pri prvom úkone, ktorý mu patril; to neplatí, ak účastník konania nemohol tieto skutočnosti a dôkazy uplatniť. Ide o nové ustanovenie, ktorým sa má dosiahnuť motivácia účastníka k tomu, aby rozhodujúce skutočnosti a dôkazy, pokiaľ ich mohol uplatniť, predkladal už na úvod konania. Ustanovenie rozširuje prvky, ktoré majú účastníkov viesť k výraznému zvýšeniu zodpovednosti nielen za výsledok, ale aj priebeh súdneho konania, najmä koncentráciu dokazovania. Aplikácia tohto ustanovenia musí preto zodpovedať osobitným okolnostiam konkrétneho prípadu. Novela účinná od 15. októbra 2008 tým výrazne zmenila dovtedajšie chápanie predmetného ustanovenia, v ktorom pri skúmaní existencie podmienok hodných osobitného zreteľa pri rozhodovaní o náhrade trov konania prevládalo najmä skúmanie majetkových, sociálnych, osobných a ďalších pomerov všetkých účastníkov konania a až následne skúmanie okolností, ktoré viedli k uplatneniu nároku (práva) na súde, postoj účastníkov v priebehu konania a pod. Na rozdiel od toho, nové ustanovenie § 150 ods. 1, druhá veta O.s.p. ako prioritné (nie však výlučné – porovnaj slovo „najmä“) hľadisko uvádza správanie sa účastníka v konaní.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného ako i dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 18. januára 2012

JUDr. Ladislav G ó r á s z, v.r.

predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Bc. Patrícia Špacírová

